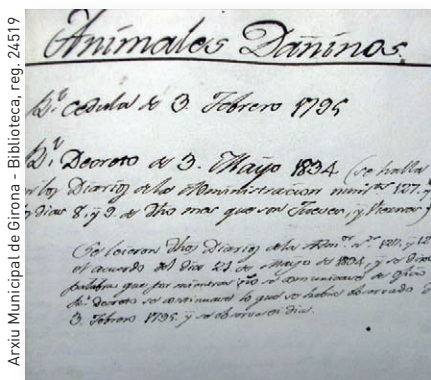

ELS ÚLTIMS LLOPS DE GIRONA

FA CENT ANYS, ELS *CANIS LUPUS* ALIMENTAVEN LA POR ATÀVICA DE LA GENT DE POBLES I CIUTATS

Arxiu Municipal de Girona - Biblioteca, reg. 24519

>> Els arxius històrics de Girona donen fe de les recompenses que es pagaven per les captures de llops.

Les dades històriques donen fe que fa poc més de cent anys el llop encara era part de la fauna habitual a qualsevol de les nostres comarques. Des de l'any 2003, aquest cànid ha tornat a Catalunya; se n'han localitzat alguns exemplars a la serra del Cadí. Tot i que són d'origen italià, prèviament ja s'havien establert a França i continuaran la seva expansió, tal com està passant en altres territoris europeus.

JOSEP MARIA MASSIP > TEXT
LLUÍS MORERA > FOTOS

La gana d'un llop famolenc no li permet pensar gaire. Tenim notícia d'un llop que es va acostar a un mas de Santa Eugènia. En pocs moments va esbudellar la gossa de la casa i es nodrí de la seva part més saborosa i nutritiva. Hauria continuat esquarterant-la, però amb aquell rebombori valia més fugir. Mai més no es va sentir cap notícia de llops tan a prop de Girona. Pot ser que fos el darrer que va passar-hi.

Podem especular que a principi del segle xx alguns llops escadussers i desorientats intentaven trobar llopades més enllà d'on havien nascut, vés a saber on. Venien dels paratges més inaccessibles dels Pirineus, dels Ports, i potser de les Gavarres... però

tot eren intents inútils. Ja no hi havia altres companys. Els seus udols llastimosos no els responia ningú, i només alguns gossos -als quals els llops odiaven- lladraven en la foscor. Com podien reconèixer en aquells cans lligats a una cadena els avantpassats de la seva mateixa espècie? No eren caricatures maldestres de la llibertat, força i vitalitat del llop? Els humans se n'havien volgut apropiat, i els havien transformat segons els seus gustos i necessitats.

Tanmateix, sempre hi havia llops que claudicaven i s'aparellaven amb

gosses amb intenció d'aconseguir descendència. Perquè llops i gossos poden donar successió fèrtil per afinitat genètica, actualment confirmada.

Una hostilitat històrica

El conflicte dels humans amb el llop es perd en el temps. La funció del llop de superdepredador i controlador eficaç dels herbívors, abans molt abundants, era reconeguda per molts pobles primitius. El consideraven necessari per conservar les pastures, admiraven el seu coratge i n'aprenien tècniques de caça. A les excavacions arqueològiques de les nostres comarques les restes del carnívor són molt escasses, perquè home i llop devien evitar-se, si bé l'un es defensava de l'altre en la lluita per l'obtenció dels mateixos recursos.

En la interessant adaptació dels seus ulls brillants a la foscor, s'hi feien veure les flames de l'infern

>> *El llop (Canis lupus).*

Però no en tenim mai prou. Amb la invenció de nous ginys, la caça en general es va tornar més fàcil i aviat les preses salvatges van començar a minvar. A més, els boscos que constituïen el refugi de cabirols, de cérvols, de senglars... i també de llops es van artigar per fer conreus. La necessitat de fusta per a diversos usos i com a combustible s'incrementava, en un procés devastador. Així, la gana dels llops feia que aquests s'haguessin de proveir en els ramats de bestiar domèstic i a les cases de pagès. Però l'home no estava disposat a claudicar, entrampat en una economia de subsistència.

La conxorxa contra el llop

Es dictaren ordres premiant els qui en matessin. Les caceres institucionalitzades, sense treva, provocaren una certa disminució del llop a l'edat mitjana i van continuar fent-ho fins ara fa un parell de segles. Només la intel·ligència i l'adaptabilitat de l'animal aconseguiren que sobrevisqués, tornant-se esmunyedís, però seguia fent gala del seu instint oportunista.

Els invents més agosarats es van posar a la pràctica per extingir-lo, perquè se'l considerava el mateix dimoni. En la interessant adaptació dels seus ulls brillants a la foscor, s'hi feien veure les flames de l'infern, i en els seus udols –prodigis acústics del regne animal– els laments basardosos de les ànimes del purgatori.

Aparegueren contes i rondalles, cap que li fos favorable, i en l'inici de l'escriptura impresa el llop ocupà aviat protagonisme com la criatura més abjecta i ferotge, una maledicció de Déu pels pecats dels humans.

Davant la destrucció dels boscos i els animals que els habitaven, al llop no li quedà altre remei que nodrir-se del bestiar domèstic, i això va generar els conflictes amb els humans

Més modernament, cada cop que un llop mossegava algú o arribava a menjar-se'l, ni que fos a països llunyans i en condicions insòlites, la nova premsa sensacionalista publicava portades i dibuixos colpidors, quan el mateix dia hi havia hagut milers de morts més per qualsevol altra causa.

Quan el carnívor ja havia disminuït molt, es van idear els procediments més cruels per aniquilar-lo: la potència d'un verí mortífer i funest, l'esticnina, aparegué en escena i aconseguí la fi de les escasses llopades que quedaven entre nosaltres. Hi ha memòria de com aquella substància afectà greument el medi, i mai no podrem avaluar l'impacte ecològic que causà en la cadena alimentària.

Llops al terme de la ciutat de Girona

Els arxius històrics de Girona són molt rics en reculls prou recents (segles XVIII i XIX) de l'època en què ja el llop patia moltes dificultats. I són els registres d'aquesta caça institucionalitzada els que ens han permès de trobar-hi

>> *El llop del carrer del Llop (en realitat un lleó), relleu del s. XII, actualment al Md'A de Girona.*

dades que ara tenen un valor inestimable, i resseguir el que podem qualificar d'autèntica carnisseria.

A partir dels decrets reials, vehiculats tant des dels anomenats corregiments com des dels governs civils i dels ajuntaments, els llibres de comptes donen fe dels pagaments de recompenses per la mort del que anomenaven *animales dañinos*. El seu estudi, iniciat pels historiadors llavors residents a Girona Josep Maria T. Grau i la seva esposa Roser Puig, va obrir possibilitats que alguns hem continuat. Les notes oficials solen ser molt concretes i sovint excessivament lacòniques, però hi ha alguna excepció que s'agraeix, i més ara, que els catalans tenim l'oportunitat de refer una mica la relació amb el llop, potser perquè la nostra condició i la de l'entorn han canviat profundament.

Les dades ho proven i l'escena ens ve a la ment: uns funcionaris rebien la visita dels caçadors; com solia ser tradicional, per transportar segons què es devia fer servir una saca, on es portaven les proves macabres, recents i ensangonades dels animals capturats –una pell, un cap tallat pel coll, potes, orelles...–; de vegades s'hi portaven les bèsties vives.

Durant una època, en presentar els caps, aquests es feien partir per la meitat a l'instant. Així es volien evitar frauds i que es cobrés més d'un cop pel

mateix animal. Tot plegat, un quadre suggeridor que algun pintor hauria de plasmar.

Bona part dels pobles de les comarques gironines i algun del Maresme apareixen als arxius, sobretot els menys poblats, però també Girona capital. Aquestes són algunes de les dades recollides:

— Dia 5 d'agost de 1828. Joan Piferrer, jornaler de Vilablareix, cobra recompensa per la captura d'un llop petit (llobató) a Montjuïc. És una de les proves ben evidents que els llops encara es reproduïen, arrecerats als afores del nucli urbà de Girona, per la qual cosa es pot suposar que feien incursions dins la ciutat.

— Dia 16 de juny del 1830. Bernat Freixa, un pastor de Girona, acredita la captura d'un llop al terme de la ciutat i percep la recompensa corresponent.

— Dia 27 d'abril del 1831. Martí Coll, jornaler, i Maria Pou, veïns de Girona, maten una lloba al terme de la ciutat i en cobren recompensa.

— Dia 24 de febrer del 1832. A Josep Vidal, jornaler de Campdorà, se li paga la gratificació per haver matat una llo-

La potència d'un verí mortífer i funest, l'estricnina, aconseguí la fi de les escasses llopades que quedaven entre nosaltres

ba. En aquest registre, hi consta una anotació: després d'indicar el que va cobrar (16 ducats, 176 rals i 16 maravedís), s'hi afegeix: «con la obligación de entregar un duro a Miguel Palahí y otro duro a Ramon Vila». Segurament tots dos l'havien ajudat.

— Dia 22 de setembre del 1836. Llorenç Llach, pagès jornaler de Girona, cobra el premi per la mort d'una lloba al terme de la ciutat.

— Dia 15 de febrer del 1837. El rajoler de Girona Narcís Llinàs presenta un llop que ha mort al terme de la ciutat. Aquest mateix caçador en té un altre d'anotat de Quart d'Onyar, l'any 1831.

Qui era Josep Salvatella?

Els noms dels caçadors no se solen repetir gaire. Però s'ha trobat un tal Josep Salvatella que s'emporta la palma, perquè a més de sortir anotat molt sovint com a capturador de guilles i altres carnívors, també actuà contra el llop.

El trobem per primer cop el dia 3 de març del 1832. En companyia d'un tal Joan Ventura, jornaler com ell de Girona, presenta un llop que han mort al mateix terme de la ciutat.

>> *Escenes com aquesta de Rússia, d'un setmanari francès del s. XIX, es prodigaven sovint i contribuïen a mantenir una opinió en contra del llop, també a Europa occidental.*

El dia 25 de juliol del 1833, ja tot sol, i de professió «trabajador de la tierra», presenta un llobató del terme de Girona, d'on es declara veí. És una de les darreres dades anotades de cria del llop a Girona.

El mateix any 1933, el dia 9 de setembre, apareix com a pagès jornalier «del Vecindado de Rafart», on allà mateix ha matat una lloba. Podria ser que s'estigués referint a Rafart, de Celrà, a tocar de Sant Daniel.

El dia 10 d'abril del 1837, al mig del registre de més captures de guilles i d'altres animals, Josep Salvatella diu que viu a Refart (*sic*), i porta una lloba morta, procedent de Juià.

El dia 31 d'agost del 1840 compareix amb una altra lloba morta, però en l'assentament hi figura que aquest home és de Sant Daniel.

El 7 de setembre del 1840, i amb idèntica afiliació, presenta un altre llop, encara que aquest cop l'havia occit al terme de Sant Mateu de Montnegre. En la mateixa setmana havia aconseguit dues captures.

Qui era aquest caçador tristament pertinaç i efectiu? Potser un paranyer que preparava les seves trampes d'una manera prou experimentada?

Algun dia tornaran els llops?

L'Ajuntament de Girona decidí l'any 1904 «Cambiar als carrers de Capuchinas y Llop pel del Rey D. Martí». Encara que hi votessin en contra els regidors Piferrer, Planas i Huix, així es defenes-trava l'honor que un animal tan mític com el llop, el rei del bosc, tingués un carrer. El canviaven pel d'un rei humà (i mai tan ben dit), el rei Martí. Un pas més per esborrar el record de l'animal.

La llegenda del carrer del Llop, segons la qual un d'aquests animals s'endugué una o un jove participant d'una processó, encara perdura. Curiosament, això també s'explica a França i s'intitula «Marie-Vérité des Rogations». L'imaginari no té fronteres.

A l'hemisferi nord s'està produint el retorn global del llop, i el seu estudi i la seva gestió actuals no s'haurien de concebre sense saber més de la nostra relació amb el seu passat. Considerar, com fan molts, que una espècie tan emblemàtica com aquesta només s'ha de procurar eliminar és renunciar a una meravella evolutiva, protagonista d'una part de la nostra pròpia existència. Com s'ha de fer per conviure-hi i procurar el que altres en diuen *reconciliació*? El debat està obert, i no cal defugir-lo ni abordar-lo impregnats de prejudicis previs.

En cap altre moment de la història els humans hem tingut capacitat per influir en qüestions com aquesta. Però, ara i aquí, són importants la nostra

actitud i opinió, i ens hem de preparar perquè és l'hora de gestionar la tornada del llop amb seny, d'una manera molt acurada i tenint en compte totes les implicacions. Si se sabrà fer o no, ja forma part del futur, però confiem-hi, perquè l'espècie i el que ha significat en la toponímia, en l'antroponímia, en l'etnografia, i també perquè coneixem millor la seva funció, bé que deuen merèixer quelcom més que rebre'l a trets.

Josep Maria Massip
és naturalista i estudiós del llop.

PER SABER-NE MÉS

— GRAU I PUJOL, Josep Maria T.; PUIG I TÀRRECH, Roser (1990): «El llop i la guilla, dos cànids perseguits (segles XVIII i XIX)». *Revista de Girona*, núm. 140, Girona, p. 37-42.

— GRAU, J.M.T.; PUIG, R.; RUIZ OLMO, J. (1990): «Persecución del Lobo (*Canis lupus* L., 1758) en Girona (NE Ibérico) durante los siglos XVIII y XIX: Ejemplo de utilización de datos de archivo». *Miscelánea Zoológica*, vol. IX, Barcelona, p. 217-223.

Bona part dels pobles de les comarques gironines i algun del Maresme apareixen als arxius per pagaments de recompenses, sobretot els menys poblats, però també Girona capital